

Arabisk kursändring – men varthän?

Oklart rättsläge i Egypten • EU:s östutvidgning gav skolning i byggandet av rättsstater

När den unge, tunisiska grönsakshandlaren Mohamed Bouazizi brände sig själv till döds gav han uttryck för en frustration som delas av den stora majoriteten i arabvärlden.

Genom att förena människor, oavsett religiös tillhörighet, i en gemensam erfarenhet blev hans protest den utlösande faktorn för omvälvningarna i Nordafrika och Mellanöstern. Det menar Anna Jardfelt, direktör för Utrikespolitiska institutet.

Få experter såg vad som komma skulle trots att det var som bäddat för revolution i regionen. Där fanns alla ingredienser: en skenande inflation, höga matpriser, stor ungdomsarbetslöshet och snedfördelade tillgångar trots en relativt god ekonomisk utveckling.

Att folkresningen skulle börja i Tunisien kom som en ännu större överraskning för de flesta, enligt Anna Jardfelt.

– Tunisien uppfattades som ett relativt stabilt land med en välutbildad befolkning och en stark administration. Landet sågs som en nära allierad till EU och tryggt vad gäller europeiska investeringar, säger Anna Jardfelt.

Religionen har en oerhörd stor betydelse i arabvärlden. Skiljelinjerna går inte bara mellan muslimer och kristna, sunniter och shiiter eller islamister och sekulära utan även mellan minoriteter inom de olika grupperna. Många konflikter har sitt ursprung i religiösa schismer, där religion och etnisk identitet kan vara svåra att skilja åt. Det kan delvis förklaras med att regionens auktoritära regimer har ärvt de forna kolonialmakternas metod att söndra och härska. Men Mohamed Bouazizi enade folket enligt Anna Jardfelt.

– Hans handling talade till en stor del av befolkningen, inte bara de som stödjer Tunisiens islamistiska parti. Han blev en symbol för alla som önskar en annan framtid.

Tunisien är ett litet land med begränsat inflytande i regionen. Men när revolten kom till Tahrirtorget var det en regionalpolitisk jätte som vaknade ur sin slummer. De faktorer som bidrog till den tunisiska resningen förelåg också i Egypten. Men där fanns ytterligare en omständighet som kom bägaren att rinna över.

– Frågan om vem som skulle efterträda president Mubarak var länge olöst. När han några månader före upproret började pusha för en av sina söner, Gamal Mubarak, var det något som inte accepterades i alla delar av samhället inklusive militären.

Alltsedan Profeten Muhammeds tid finns ett starkt socialt patos i islam. Det konkretiseras i "zakat" – påbudet i den tredje av islams pelare att en rättrogen ska dela med sig av sina rikedomar till de fattiga. I brist på ett fungerande välfärdssystem har därför Muslimska brödraskapets, Hamas och andra islamistiska gruppers sociala engagemang spelat en avgörande roll för deras politiska makt. Betydelsen av stödet från olika antagonistiska stormakter, som Iran och Saudiarabien, ska inte heller underskattas.

Många menar att Iran kommer att stärka

greppet om Egypten. I synnerhet om de stora sociala klyftorna består. Det kommer att gynna Muslimska brödraskapet eftersom de har starkt stöd bland de fattiga. Vilket i sin tur spelar Iran i händerna eftersom regimen har informella band till Brödraskapet, trots att organisationen är sunnitisk.

– Externt har Iran fått ökat självförtroende. Regimen hävdar gärna att händelseutvecklingen är inspirerad av iranska revolutionen 1979. Men internt ser man likheterna med de iranska protesterna för två år sedan. Liksom andra regimer i regionen inser man att revolten skulle kunna nå även Iran, säger Anna Jardfelt.

Nyligen besöktes Utrikespolitiska institutet av representanter för den egyptiska demokrati-rörelsen. Enligt dem är Irans och Muslimska Brödraskapets roll i Egypten starkt överdriven, åtminstone på kort sikt. De har istället ögonen på salafisterna vars wahhabistiska tolkning av Koranen binder dem till Saudiarabien.

– De menar att salafisterna har stärkt sina positioner de senaste åren tack vare stöd från Mubarak som försökte spela ut dem mot Muslimska brödraskapet.

Men Muslimska brödraskapet är fortfarande en kraft att räkna med och vilken väg de kommer att välja är svårt att sja om. Brödraskapet är världens största islamistiska rörelse. I så stora organisationer finns olika falanger. En del av dem är förhållandevis moderata i jämförelse med salafisterna.

– När ledaren för det tunisiska islamistiska Nahdpartiet landade i Tunis efter sin exil i London sa han "Vi vill inte Iran, vi vill AKP" (Turkiets moderata islamistiska parti). Det är en möjlig väg även för Muslimska brödraskapet. Det finns även andra modeller som förenar islam och demokrati, till exempel den indonesiska. Men Egypten är ett stort och viktigt land och kommer knappast vilja helt identifiera sig med ett annat lands lösning.

Den 12 mars i år godkändes den egyptiska militärens provisoriska konstitution i en folkomröstning.

– Folkomröstningen handlade om förändring av tre artiklar i konstitutionen. Men det är osäkert vad som egentligen gäller. Om man röstade ja till en förändring legitimerade man då också övriga delar av konstitutionen?

Anna Jardfelt anför en rad exempel på ny egyptisk lagstiftning som knappast är förenlig med en demokratisk rättstat: Förbud mot strejker, förbud mot demonstrationer, förbud mot att kritisera armén och förbud mot att bilda partier på religiösa grunder.

Oklarheterna till trots tycker Anna Jardfelt att det var en politiskt viktig signal från armén att val ska hållas i september. Hon påpekar samtidigt att det blir svårt för andra partier än de existerande, inklusive Muslimska brödraskapet att hinna organisera sig inför valet till parlamentet, det parlament som ska utarbeta en ny författning.

Det är lätt att dra paralleller med östblockets fall. Anna Jardfelt kallar det som hände då

Anna Jardfelt har en juristexamen från Stockholms universitet. Hon var tidigare anställd vid Sveriges EU-representation i Bryssel med ansvar för Sveriges linje i EU-relationerna i Mellanöstern och Nordafrika.

för den första direktsända revolutionen. Satellit-tekniken gjorde det möjligt för människor på båda sidor om muren att följa händelseutvecklingen. Då var det CNN som var den främsta nyhetskanalen. Nu är det al-Jazeera och, som en helt ny komponent, sociala media.

För en kort tid sedan träffade Anna Jardfelt en av Tunisiens revolutionsledare.

– Han gick från att ha varit internetaktivist till att bli fängslad och torterad till att bli minister på bara fyra dagar. Tack vare censuren hade internetaktivisterna utvecklat en kultur och en kunskap om hur man kringgår myndigheternas restriktioner. När myndigheterna sedan stängde ner internet helt visste de hur man hittar alternativa kommunikationsvägar.

När Egypten släckte ner internet blev mörklagningen betydligt mer effektiv, paradoxalt nog just för att censuren inte hade varit lika hård innan.

– I Egypten hade behovet att skapa alternativa kommunikationsvägar inte varit lika stort, förklarar Anna Jardfelt.

De viktigaste likheterna mellan murens fall och den arabiska våren ligger dock i framtiden tror Anna Jardfelt. Efter 1989 fick de forna kommunistdiktaturerna hjälp av EU att bygga upp fungerande rättsstater.

– I början av folkresningen i arabvärlden hade EU-länderna väldigt olika syn på hur de skulle hantera de olika regimerna, inte minst beroende på gamla koloniala band. Men nu finns en mer gemensam hållning. Nu är man tydlig med att man stödjer folkets demokratisträvan samtidigt som utvecklingen ligger hos länderna själva. Östutvidgningen under 90-talet gör byggandet av rättsstater till EU:s bästa gren. Där kan vi hjälpa till om de nya regimerna vill ha vår hjälp.

Claes Granmar gick i kloster

Forskarutbildningen vid EUI öppnade hans ögon för det nya Europa

I ett gammalt kloster i San Domenico utanför Florens ligger ett av Europas mest ansedda lärosäten inom juridik, historia, ekonomi och statskunskap – European University Institute (EUI).

En av få svenskar som har avlagt en juris doktorsexamen där är Claes Granmar, forskare vid Stockholms universitet.

1972 grundades EU:s forskningscentrum för samhällsvetenskapliga ämnen, the European University Institute (EUI), genom en konvention antagen av de dåvarande medlemsstaterna. Institutets uppdrag var att utveckla forskningen inom de områden som kan bidra till Europas utveckling, ett uppdrag som är mer aktuellt nu än någonsin.

– EUI är en fantastisk plats. Mötet med forskare från andra länder är oerhört berikande och det fördjupar förståelsen för den nya sameuropeiska rättstraditionen. Eftersom det gemensamma regelverket växer fram ur jämförelsen av nationella erfarenheter förstås det bäst genom komparativ metod, och det uppmuntras vid EUI, säger Claes Granmar.

EUI erbjuder en femårig forskarutbildning. Det finns även ett ettårigt magisterprogram och flera olika program för post-doktorander såsom Max Weberprogrammet. Forskarutbildningen i juridik leder fram till en "Doctor of Law", ej att förväxla med den lite mindre krävande engelska titeln "PhD".

– Även om Florens är en härlig miljö blir det inte mycket tid över till avkoppling. De första två åren fylls av obligatoriska kurser, seminarier, språkstudier, och uppsatsskrivande, förutom forskningen som redovisas kontinuerligt, berättar Claes Granmar.

Forskarstudenterna uppmuntras även att följa kurser utanför sitt eget huvudämne. Själv tog Claes Granmar kurser i ekonomi och historia. Det tredje läsåret kan man praktisera vid en

Vid EUI uppmuntras doktoranderna att läsa kurser utanför sitt huvudämne. Claes Granmar läste ekonomi och historia.

EU-institution eller forska på annat håll. Claes Granmar följde ett gästforskarprogram vid New York University (läs om programmet i föregående nummer). Vid disputationen bedöms arbetet av en betygsnämnd som vanligtvis består av fyra namnkunniga professorer.

I ansökan till forskarutbildningen vid EUI krävs en projektbeskrivning på cirka tio sidor, ett CV, och rekommendationsbrev från minst två sakkunniga professorer. Projektet bör ha en

Europadimension och intressera någon av professorerna vid EUI. Claes Granmar tipsar därför den som vill söka att först titta närmare på tilltänkta handledares profilämnen. Dessutom premieras ofta tvärvetenskapliga projekt. Den som blir antagen får studierna finansierade av Vetenskapsrådet under fyra år med möjlighet till ett års förlängning.

– Tiden vid EUI har fått mig att inse att Sverige nu är en del i det nya Europa, säger Claes Granmar.

Svensk-ryskt samarbete i rättshistoria etableras

Claes Peterson, professor i rättshistoria, inleder ett samarbete med rättshistoriker vid juridiska fakulteten i S:t Petersburg. Redan idag sker ett utbyte mellan juridiska fakulteten i Stockholm och fakulteterna i S:t Petersburg respektive Moskva. Det är framförallt ryska studenter som läser juridiska magisterprogram i Stockholm. Utbytet går dock även i andra riktningen, om än i liten skala. Själv kommer Claes Peterson att undervisa på ett magisterprogram i Moskva under hösten 2011. Nu avser han att inleda ett mer reguljärt samarbete med rättshistorikerna vid fakulteten i S:t Petersburg. För ändamålet har Claes Peterson tilldelats sammanlagt över 177 000 kronor ur rektors utlysta medel för inbjudan av internationellt framstående forskare.

Claes Petersons kontakter med ryska forskare i rättsvetenskap sträcker sig tillbaka till 1970-talet då han som ung doktorand tillbringade ett år vid fakulteten i Moskva. På den tiden präglades atmosfären av slutenhet och mistänksamhet mot internationellt, framför allt, västligt inflytande. Sedan Sovjetunionens upplösning har de ryska universiteten blivit öppna-

re mot omvärlden enligt Claes Peterson.

Som ett första steg i samarbetet kommer Claes Peterson under läsåret 2011/2012 att bjuda in docenten Maria Kapustina och två av hennes doktorander för överläggningar om utformningen av ett framtida forskningssamarbete. Parallellt med detta kommer Maria Kapustina att delta i fakultetens doktorandkurs "Rättsvetenskapen och den juridiska metodläran" samt hålla en kortare serie separata seminarier för fakultetens forskare. Maria Kapustinas forskning utförs främst av den juridiska metodläran och dess historiska utveckling. I ett andra steg kommer dekanus, professor Tatjana Sjeveleva samt ytterligare två kollegor från S:t Petersburg att bjudas in.

Stort bidrag till magisterkurs

Juridicum har erhållit 800 000 kronor per år ur Erasmus intensivprogram. Medlen kommer att användas för att bekosta en två veckors intensivkurs i juridisk metod. Kursen ingår som en del i European Master in Legal Theory, ett magisterprogram som anordnas i samarbete med de juridiska fakulteterna i Frankfurt, Krakow, Oxford, Bryssel, Luzern och Wien.

Studenexpeditionen meddelar

Examensansökan skall lämnas in till studentexpeditionen senast 10/6 2011 om examensbeviset skall kunna utfärdas innan sommaruppehållet. Observera att brevlådan utanför Studentexpeditionen endast är tillgänglig måndag - fredag klockan 09 - 15. Därefter går det att lämna i brevlådan utanför Registratur, Södra huset, hus B, plan 2, rum 285 fram till klockan 22.

Efter klockan 22 finns möjlighet att lämna i brevlådan på gaveln till Bloms hus mittemot biblioteket.

Senare inkomna ansökningar behandlas i mån av tid men kan eventuellt dröja till efter terminsstarten HT11. Observera att alla resultat (inklusive examensarbetet och eventuellt tillgodoräknade kurser) måste vara inrapporterade i LADOK och att ansökan måste vara komplett (med kopia på eventuellt tillgodoräknandebeslut).

Utbildningskansliet har sommarstängt från och med 13/6 och öppnar igen 15/8 (jouröppet på tisdagar 15/6 - 12/7 klockan 09 - 11 Ring växel 08-16 20 00).

Registreringen äger rum vecka 34.

Studenter synar juristbranschen

Sedan årsskiftet finns en webbplats innehållande information om närmare 30 av Sveriges största juridiska affärsbyråer. Webbplatsen ger upplysningar om bland annat ingångslön och löneutveckling, men även mjukare värden som löneförändringar i form av exempelvis friskvård och organisationskultur behandlas. Bakom webbplatsen står två juriststudenter från Stockholms universitet, Filip Solsjö och Frida Bogenkrans, samt en verksam affärsjurist Inspirationen kommer från Storbritannien och USA.

– Vi är de första i Sverige som tillhandahåller den här typen av information på webben, säger Filip Solsjö.

De började med att kontakta bekanta på olika affärsbyråer som anonymt fick beskriva sina respektive arbetsplatser. Därefter skickade de beskrivningarna till byråernas HR-avdelningar för att få lite mer kött på benen och den förefintliga informationen bekräftad. Reaktionerna var överlag positiva.

– Affärsbyråerna har länge präglats av en slutenhetskultur. Men den är på väg att försvinna. Öppenhet stärker byråernas trovärdighet och lockar fler arbetssökande, säger Filip Solsjö.

De gick tidigt ut i media för att få uppmärksamhet för sitt projekt. Efter en artikel i Dagens industri fick de 250 000 unika träffar, bara under januari månad.

Till en början fanns bara information om affärsbyråerna på sidan. Men den utvecklades löpande.

– Sidan är för närvarande under utveckling för att nylanseras snart. Då kommer det även att finnas information om alla Sveriges tingsrätter. Nästa steg är att kartlägga myndigheterna. Vi börjar med Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Konkursverket.

Adressen till sidan är www.legalbuzz.se

På webben

- Sanna Wolk ny ledamot i Internationella handelskammarens referensgrupp Immaterialrätt
- Anna Serner - ny vd på Svenska Filminstitutet
- Juridicum gästas av elva europeiska universitet
- Bo Kjellén och Dinah Shelton - hedersdoktorer vid Juridicum
- Seminairum: Religionsfrihet och arbete i Europarätten
- Juristprogrammet vid Stockholms universitet den mest sökta grundutbildningen i Sverige
- Utredaren Jan Rosén presenterar en ny modern upphovsrättslag
- Seminarium: Hull, P & I and War Risks – Past and Present
- Nytt nummer av Juridisk Tidskrift ute nu
- Stockholms universitet söker Kursadministratör i miljö rätt
- Utlysning av tjänst: Universitetslektor i miljö rätt

Att prenumerera på Juridicums nyhetsbrev är gratis. Skicka din postadress till staffan.westerlund@juridicum.su.se så får du nästa nyhetsbrev i din brevlåda.